

BĂRBIERI ȘI SPİTERI ÎN BUCUREȘTII DE ODINIOARĂ

Ionel ZĂNESCU
Camelia ENE

Noile condiții economico-sociale, dezvoltarea târgurilor și a orașelor, creșterea schimburilor comerciale au adus schimbări însemnate în organizarea sanitară și în asistența spitalicească impunând tot mai mult necesitatea unui învățământ medical național, care să formeze cadrele necesare. În secolul al XVIII-lea la aceste motive s-a adăugat nevoia de a combate epidemia de ciumă și de febră tifoidă, care făceau numeroase victime. Tot acum are loc și prima epidemie de holeră care se manifestă la noi în anul 1831.

În anul 1816 au fost luate noi măsuri de organizare a serviciului sanitar al capitalei, orașul fiind divizat în nouă „sempтури” sau secții, conduse de câte un medic sau chirurg. Aceasta a constituit prima arondare sanitară a Bucureștilor și reprezintă o etapă deosebit de importantă în dezvoltarea ocrotirii sănătății.

La 5 martie 1830 își începe lucrările comisia numită de Kiseleff „pentru înfrumusețarea și îndreptarea politii”. În componența ei, pe lângă marii boieri și „arhitectoni”, intră și doctorii Constantin Estiotti și Grünau. Ambii vor participa la redactarea memoriilor privind salubritatea, asanarea și curățirea orașului.

Tot la 5 martie 1830 divanul numește o comisie care a întocmit un proiect de „Regulament pentru casele făcătoare de bine și cele folositoare obștei”. Astfel s-ar fi pus capăt abuzurilor din administrația lor, prin reducerea rolului familiilor ctitoricești. În scurt timp, la 2 februarie 1831, domnia a încuviințat aplicarea regulamentului. Din acea zi a luat ființă Epitropia, sau cum a fost numită mai apoi, Eforia spitalelor civile.

În anul 1832, generalul P.D.Kiseleff a numit o comisie însărcinată cu reorganizarea școlilor din Muntenia; comisia a propus ca, pe lângă cursurile superioare de drept, de literatură și de limbi străine de la Școala centrală, să se adauge cursuri speciale de medicină, igienă și arhitectură. Cursurile de medicină urmau să formeze ofițeri de sănătate, chemați să înlocuiască pe „șarlatanii și empiricii” care îi tratau pe bolnavi. S-a păstrat în manuscris proiectul de „regulament al școlilor”, redactat în limba franceză de această comisie. Pentru admiterea în facultate, care dura 4 ani (3 ani de studiu și unul de practică), candidații trebuiau să aibă absolvit cursul superior al Școlii de la Sf. Sava. Generalul Kiseleff a aprobat aceste propuneri, precum și numirea ca „profesor de medicină” a doctorului Piccotti, efor al spitalelor din București, dar în regulamentul întocmit mai târziu de Eforia școlilor, nu se mai menționează medicina. Din încercarea lui Kiseleff nu a rămas decât o „școală de bărbieri” care îi învăța pe cursanți unele practici de mică chirurgie, școală care a funcționat la spitalul Filantropia.

Începând cu secolul al XII-lea, în apusul Europei apar tot mai multe școli medicale, cu rolul de a pregăti generații întregi de doctori și chirurgi. Din păcate acești apostoli

ai lui Esculap și Avicenna, considerau că practicarea medicinei se reducea doar la a pune diagnosticul și a da indicații de tratament, drept pentru care îngrijirea bolnavului cădea în sarcina bărbierilor chirurghi.

Această tagmă a bărbierilor, pe lângă meseria de bază, de a tunde și a rade bărbile, se ocupa în paralel, cu îngrijirea rănilor, cu scoaterea dinților, să pună în atele oase rupte sau luxate, să aplice lipitori, etc. Unii dintre ei, intrând în conflict cu spișerii nu se sfiau să prepare leacuri sau să aplice tratamente medicale, de cele mai multe ori dăunătoare. Se prescriu prafuri, infuzii, plante medicinale și diverse siropuri, de cele mai multe ori pregătite de aceștia după „știința” și priceperea lor. În Țările Române, bărbierii se arătau a fi cei dintâi slujitori „recunoscuți” ai medicinei, cu toate că meseria nu o aveau dintr-o învățătură medicală, ci „furând-o” de la meșterul la care-și făcuseră ucenicia. Totuși, ei erau de mare folos, fiind cei care acordau primul ajutor. Trebuie remarcat faptul că în lipsa medicilor de profesie, chirurgii bărbieri s-au arătat, într-o anumită perioadă, singurii capabili să aline suferința bolnavilor cu care veneau în contact și, în același timp, să asigure progresul medicinei.

Până în secolul al XVI-lea nu avem mărturii documentare despre existența în Moldova și Țara Românească a bărbierilor, de aceea domnitorii și boierii, cu precădere, apelau la serviciile acestora chemându-i din alte țări apusene, din Grecia și din Transilvania. Domnitori ca Vlad Vintilă (în aprilie 1534), Alexandru Lăpușeanu (la 7 iunie 1560), Petru Rareș (1621), Ștefan Tomșa și Mihai Viteazul (la 2 august 1600), au solicitat pentru ei sau pentru comunitate bărbieri chirurghi din alte țări străine, dar destul de des și din Transilvania. Astfel, Matei Basarab, rănit în lupta de la Finta, din 1653, a solicitat ajutorul unui bărbier polonez, care nu s-a dovedit pe măsură așteptărilor, astfel încât s-a recurs la serviciile unuia provenit de la Sibiu.

În secolul al XVII-lea încetează solicitările de bărbieri de peste Carpați, aceasta datorită mai cu seamă, apariției în principalele orașe din Moldova și Țara Românească a unui important număr de „meșteșugari” autohtoni.

În București, un Ivan „bărbierul”, este menționat încă din prima jumătate a secolului al XVI-lea. Din documentul respectiv, aflăm că Petriman, fiul acestui Ivan, s-a jelit domniei că, murindu-i părintele, mama sa, pe nume Cata s-a măritat cu un ienicer, care i-a luat cu de-a sila cele trei dughene moștenite de la tatăl său. În răspuns, domnitorul a hotărât ca „Petriman să țină toate averile și dughenile câte se află de la tatăl său Ivan, și via, și moara, și casa și dughenile, dar să dea Petriman mamei sale numai o dugheană”. Nu după mult timp, el a căzut grav bolnav „de nu mai avea ce să mănânce și să bea”, fiind nevoit să instrăineze una din dughene pe 2000 de aspri, prin actul de vânzare încheiat la 14 noiembrie 1561 în fața mitropolitului Efrem. Acest document este cea mai veche mărturie despre existența bărbierilor la București, dar în același timp, actul dovedește că meșteșugul practicat era destul de bănos pentru acele vremi.

Un alt document care atesta prezența bărbierilor în București este cel din 3 martie 1729, care ne semnalează că meșterul Oprea bărbierul se învoiește cu egumenul de la mănăstirea Sf. Gheorghe să-și facă o casă pe locul ce i s-a dat, plătind chirie 10

taleri vechi pe an, având dreptul de a stăpâni atât el cât și copiii lui. „Iar de se va întâmpla, la curgerea anilor a face Sfinția sa han pe unde au fost cele vechi, iar casa tot să aibă a nu o strica, numai să aibă a stăpâni cu bună pace, că așa m-am așezat și m-am tocmit cu Sfinția sa, de bunăvoința sfinției sale”.

Legat tot de mănăstirea Sf. Gheorghe, avem documentul din octombrie 1765, prin care, Zoița, soția răposatului Roman bărbierul, se învoiește cu egumenul acestei mănăstiri, să refacă vechea prăvălie ce fusese construită aici și care, la acea dată, era ruinată cu totul. „Și făcându-i-se milă sfinției sale, mai mult dă copiii mici, mi-au dat voie să fac precum a fost”, iar ea se obliga să plătească pentru prăvălia cea nouă 21 taleri chirie pe an.

Bărbierii, ca și alte categorii de meșteșugari erau concentrați pe o anume uliță ce le purta numele. Prima semnalare documentară a acestei „străzi”, datează din 1660, când Toma, fost mare armaș vindea „cupetilor” Ionuț și Manu două dughene de pe ulița Bărbierilor din București, „între prăvălia bisericii Domnești și între prăvălia jupân Radului niguțător”. Zapisul ne localizează ulița în apropierea Curții Vechi și alături de Bărăție. Bună parte din uliță era proprietatea bisericii Domnești, care în octombrie 1671 reânnoia contractul de închiriere a unui întreg șir de prăvălii către „Iane bărbierul, i Temeli rachiarul, i Vane, i Vulea rachiarul, Iancu bărbierul, i Stoian cârciumarul”. Din această înșiruire rezultă că ulița amintită își merită numele, întrucât majoritatea prăvăliașilor instalați era construită din mânuitori ai briciului.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea existau în București nu mai puțin de 51 bresle de negustori și meșteșugari, una dintre bresle fiind cea a bărbierilor. Aceste bresle bărbierești, aveau un statut bine definit și erau conduse de un staroste, funcție ce revenea de obicei celui mai bogat și de frunte bărbier. Se întâmpla uneori ca asemenea meșteșugari de frunte să dobândească demnități deosebite. Sub domnia lui Vasile Lupu, bărbierul Gânscă a ajuns șoltuz (cârmuitor) al cetății de scaun.

Proprietarii de prăvălii de pe ulița Bărbierilor din București aveau obligația, în primul rând, de a-i spăla „pre capete pe toți” clericii de la biserica Domnească, proprietara locului. De fapt, această operație era una dintre cele mai mari cerințe igienico-sanitare ale perioadei de care vorbim.

În secolul al XVIII-lea, odată cu primele spitale în București, o parte din îngrijirea bolnavilor, atât ca păstrare a curățeniei corporale, cât și aplicare a tratamentelor, a căzut în seama bărbierilor.

Dacă, în general, situația materială a bărbierilor era bună, existau și cazuri în care acești meseriași își duceau ziua de azi pe mâine. Prin jalba către domnitor, la 2 martie 1823, bărbierul Toma, „ot Colțea” își îngăduia să aducă aminte că „peste 32 de ani sânt de când slujește spitalului, spălând și curățind pe bolnavi la cap; acum fiindcă am rămas săcat de vederea ochilor, nu mai este vrednic de a mai fi bărbier bolnavilor din numitul spital, ci sărac desăvârșit, și fiind lipsit și de hrana vieții, face rugăciune...a să milui cu o luminată carte...apărându-se de rândul dăjdiilor visteriei i podvezi i angarale”.

În răspuns, domnitorul Grigore al IV-lea Ghica a pus o rezoluție favorabilă pe jalba bărbierului, având în vedere că acesta slujise o viață de om în așezământul cantacuzin.

Principalul motiv pentru care, veacuri de-a rândul o corporație a chirurgilor bărbieri a funcționat alături de cea a medicilor și sub patronajul lor, a fost tradiția, respectată până în zorii epocii moderne. În consecință, bărbierii au trebuit deci să se împace cu situația de auxiliari umili ai „discipolilor lui Hipocrate”.

Doctorul Constantin Caracaș, întemeietorul spitalului „Filantropia” nota în lucrarea sa „Topografia Țării Românești”, apărută postum, în 1830: „Bărbierii nu profesează într-al medicinei, decât unii dintre ei iau sânge și pun cu pricepere lipitori; de altminteri, chiar medicii îi rânduiesc la aceste practici”.

În anul 1832 în București existau 124 bărbieri, mulți dintre ei ocupându-se „clandestin” cu tratarea bolilor celor mai diferite, ceea ce prilejuia destul de des, accidente grave, datorită insuficienței pregătiri. Puse în gardă, autoritățile au cerut Comitetului Carantinelor, în august 1832, ca medicii oficiali să-i examineze pe toți bărbierii, atât de la orașe cât și de la sate, și doar celor găsiți destoinici să li se permită să practice mica chirurgie.

Catagrafia orașului București din 1838, semnală că aici ființau 61 de meșteri bărbieri cu 79 de calfe și 15 ucenici. În 1842, numărul lor va scădea la 57 meșteri, mai ales datorită măsurilor restrictive de practicare a meseriei. În același an a izbucnit o adevărată panică printre bărbieri. Nicolae Kretzulescu (1812-1900), fiu de mare boier, tocmai întors de la Paris, unde își susținuse teza de doctor în medicină și chirurgie, a pus problema lipsei personalului medico-sanitar calificat și pericolul ce-l reprezenta intervenția celor neavizați în acest sens. După statisticile vremii, în 1842 profesau în București circa 20 de medici și vreo 10 magiștri sau patroni chirurși diplomați. În restul țării, cu precădere la sate, situația era alarmantă. În atare condiții Nicolae Kretzulescu a propus înființarea unei școli pentru inițierea „ofițerilor de sănătate”, ei urmând să desfășoare activitate anti-epidemică și igienistică în zonele unde medicii lipseau cu desăvârșire. Eforia spitalelor civile nu au primit cu bucurie noul proiect, iar Comisia doftoricească a Eforiei a opinat că, la noi, felcerii n-ar putea supraviețui practicând această profesiune, drept pentru care comisia a recomandat ca viitorii felceri „să se însoțească cu un alt meșteșug, cum ar fi bărbieria”. În această situație, doctorul Kretzulescu a fost nevoit să accepte ca absolvenții școlii pe care o fonda să îmbine îndeletnicirea de sub- chirurg, cu cea de bărbier.

Noua școală de „chirurgia cea mică” s-a deschis în ianuarie 1842, la spitalul Colțea. Fondatorul ei, în lipsă de candidați suficienți, a fost nevoit să apeleze la Agie pentru a acoperi locurile vacante cu bărbieri aduși cu sila la cursuri. Totuși, noua școală de la spitalul Colțea, a contribuit la apărarea sănătății populației bucureștene, trecând peste prejudecăți, neajunsuri și ignoranța unora.

Începând cu 1860, are loc o nouă organizare a serviciilor de consultații și tratament, populația beneficiind pentru prima dată de consultații gratuite. Această măsură a fost lovitura de grație dată bărbierilor chirurși, în noile condiții date, ei nemaiputându-și desfășura meseria. Mai mult, un jurnal al Consiliului medical superior din 1866, desființată obligația trecerii examenului de sub-chirurg de către bărbieri; de aici înainte cele două profesii puteau fi exercitate separat.

Primele spițării publice sunt cunoscute în Transilvania, în secolul al XIV-lea, unde ele funcționau alături de spițeriile mânăstirești, spitalicești și cele de curte. Despre spițeriile din Moldova și Țara Românească avem puține știri în secolul al XVIII-lea. După cum rezultă din cronicile noastre și din documente, spițerii erau la început străini; primul spițer fiind menționat într-un document, din 1625, în persoana unui anume Karaian.

În actul de fundație a spitalului Colțea (primul spital din țara Românească), din 1715, printre cele 32 de paragrafe privind funcționarea spitalului, există și unul referitor la spițeria spitalului.

În București se consideră că prima spițerie particulară a fost înființată în 1740, de către Trangott Seuler.

Următoarele știri le aflăm, în 1797, când Alexandru Ipsilanti a dat „Nizamul spițerilor”, de unde rezultă că în București erau 9 spițerii cu 9 spițeri, fiecare dintre acestea deservind în medie 9000 de locuitori. De regulă, spițerii nu aveau o pregătire deosebită, însă cu timpul, ei vor fi înlocuiți cu medici pregătiți în acest sens. Dintr-un document, aflăm că una din spițerii era la hanul Șerban Vodă, ținută de un armean, Haği Chiriac Abrut. El o vinde apoi, în 1776, unui medic care se pare să fi fost francezul Ioan Safant. Dintr-un raport, de data aceasta din 1836, luăm cunoștință de existența unei alte spițerii la hanul Papazoglu. Arhitectul Feiser, înaintează Sfatului orășenesc, concluziile sale privind situația hanului în urma cutremurului, sugerând ca reparațiile ce se vor efectua să nu afecteze laboratorul-spițarie al doctorului Tichei (Zucher).

Un document din 28 august 1804 cuprinde o însemnare despre cum a ars mahalaua Șelari. „Duminică, la opt ceasuri din zi, s-au aprins târgul de la spițeria din Șelari, de la podul spițeru [lui], și au ars târgul tot, până la nouă ceasuri din noapte”.

Dintre spițerii munteni amintim pe: Șafant, germanii Miller, Ruth, Frith, Roth, ungurul Mihaly și grecii Nicoli, Gioanu și Andrei. Despre spițerii Andrei și Roth știm că ei au locuit ca chiriași la hanul Constantin Vodă. De la 1800 se adaugă și levantinul Iosif Raimondi, al cărui frate ajunsese funcționar la consulatul prusian. Boierii de pe Podul Mogoșoaiei își tocmiseră un spițer în persoana germanului Lorenz Dampner. Tot pe Podul Mogoșoaiei se afla spițeria dr. Gandi.

În București pe vremea ocupației rusești începută la 1828, se „abilită” ca farmacist, în 1829, Mihai Eckhardt.

În Țara Românească, abia în perioada 1830-1840, apar farmacii și în alte orașe, decât Bucureștiul. Astfel este amintită farmacia lui Kraus la Ploiești, a lui Borockskay la Buzău, Benes la Giurgiu și Tucik la Pitești.

Trebuie menționat faptul că alături de medicii din spitale erau acreditați și unii spițeri, care puneau la dispoziția doctorilor și bolnavilor medicamentele necesare. Într-un document, privind spitalul Pantelimon se arăta că aici se afla „un spițer pentru facerea și lucrarea doftoriilor și un erbonist, un om anume, ce știe și cunoaște ierburile cele de treaba doftorilor și spițerului, a le culege și a le duce la spițărie”.

Înmulțirea spițerilor în București îl determină pe Alexandru Ipsilanti să impună la 1780 controlul arhi-iatrului, adică a medicului primar al spitalelor.

Spîșerii din București, îl roagă pe domn, în ianuarie 1825, să le acorde un hrisov prin care să se stabilească înmulțirea spîșerilor din oraș, iar spîșăria lui Nicolae Vlasto, care se vinde, să poată fi cumpărată de compania lor și nu de un străin oarecare. Printre semnatori sunt amintiți următorii: dr. Michail, Paul Rot, Mihail Gardo, Ivan Ținer, Michail Steghe, Andrei Suel, Franț Raler, Iosif Raimondi, Ivan Dreznandi, Ioan Graff, Ignat Maizel, Rozinca Cheș, Franț Csaver, Iosif Hamersmit, Ludovic Drexler și Toanalai Gluter.

Prin regulamentul Organic numărul farmaciilor din București se fixează la 20. De asemenea, în regulamentul spitalelor, întocmit în 1834 și aprobat de Kiseleff se prevedea, la articolul 28: „Directorul Spîșeriei Centrale va da în școala din București învățătura asupra botanicii, materiei doctoricești și asupra meșteșugului spîșeresc, pentru care i se va plăti leafă”. Nu se găsesc documente care să ateste că directorul spîșeriei centrale ar fi predat acea învățătură.

Catagrafia generală din 1838 înregistra 38 medici, 11 spîșeri (cu 8 calfe și un ucenic) și 13 moașe.

Majoritatea lor se aflau concentrați în centrul orașului, în culoarea de roșu, unde clientela era mai mare.

Documentul din 11 februarie 1838, arăta că în București numărul farmaciilor era de 19 și lucrul acesta fusese stabilit de comisia medicilor. Când s-a ivit un nou solicitant, Șnel, dornic să deschidă o nouă farmacie, Departamentul dinlăuntru „zice că nu se va mai deschide altă spîșerie peste numărul de nouăsprezece”.

La rândul lor, farmaciile erau inspectate de președintele comisiei medicale, care mergea însoțit de președintele corporației spîșărești, după cum arăta adresa președintelui comisiei medicale, dr. N. Kretzulescu, către aceștia din urmă, în vederea efectuării unor asemenea inspecții (1841).

Se știe că, începând din 1842, elevii care învățau meșteșugul farmaceutic de la un patron de farmacie, dădeau un examen în fața „gremium”-ului farmaceutic (comisie), organizat de corporația farmaciștilor. Din această comisie făceau parte de obicei proto-medical Munteniei și medicii din București. Comisia elibera o diplomă sau un certificat de asistent de farmacie. Trebuie menționat că în această perioadă există în Țările Române un număr foarte redus de medici și farmaciști, veniți în cea mai mare parte din alte țări, ei fiind stabiliți numai în orașe. Interesant este și faptul că în București, spîșerul Carl Wilhelm Gandi, cu prăvălie de profil pe Podul Mogoșoaiei a pus la cale înființarea unei cooperative spîșărești (1842). Acest spîșer era un apropiat al socialistului utopic Teodor Diamant, așa cum o dovedesc unele rețete și bilețele trimise de către acesta spîșerului.

Lipsa de medicamente în primii ani ai secolului XIX, l-a determinat pe Constantin Ipsilanti, în anul 1803 să ia măsuri de a apăra populația împotriva speculei cu medicamente, cerând arhiiatrosului să cerceteze dacă există înțelegeri tainice între medici și spîșeri. În același an, la 31 martie, prin pitac domnesc se interzicea vinderea toxicelor de către băcani, lăsând acest drept numai unuia sau doi spîșeri.

Instrucțiunile spîșărești din 1836 precizau că este necesară elaborarea unei taxe potrivit cu necesitățile țării, Comisiei dohtoricești dându-i-se sarcina alcătuirii unei

asemenea taxe. Instrucțiunile spițerești din 1836 prevedeau taxarea medicamentelor cu 25% adaos față de tariful austriac în vigoare (din 1819) suprataxa fiind necesară pentru acoperirea cheltuielilor de transport. Totuși unele medicamente se vindeau cu o reducere de 50% față de tariful austriac

Prima încercare de a redacta o taxă pe medicamente în Țara Românească s-a produs în 1839, dar fără rezultate eficiente. Mulți ani, problema aceasta a rămas în suspensie, spițerii fixând de la ei putere această taxă.

Medicamentele pentru cei săraci se vindeau cu preț redus. Președintele Comisiei doctoricești trimitea, la 28 ianuarie 1841, corporației spițerești 9 pachete cu rețete, două pentru bolnavii de la Institutul Mărcuța, și 7 pentru copiii sărmani din cele cinci sectoare ale capitalei, cerându-le să cerceteze prețul lor după cel al Vienei, fără procent, ci cu scăzământ de 25%.

Deasemeni, Comisia doctoricească aprobă medicilor dreptul de a elibera rețete, căci medicamentele se primeau de la farmacii numai pe baza acestora. În acest sens, se exprima adresa președintelui acestei comisii medicale când aducea la cunoștința grensiului (corporației) spițăresc din București să primească rețetele date de dr. Iulius Baraș, doctor în medicină (27 noiembrie 1841).

Pentru fiecare sector (Văpsea) s-a fixat câte o farmacie care avea sarcina să distribuie medicamente bolnavilor săraci (1841). Această sarcină de a slobozi „doctorii pentru bolnavii săraci du pân văpsele”, era fixată pe o perioadă de 3 ani. Cunoaștem și pe cei cinci farmaciști din 1841: Wilhelm Karl Gandi, la Vopseua Galbenă, Franz Roth la Vopseua Roșie, I.B.Zinner, la Vopseua Albastră, Hening la Vopseua Neagră și Louis Drexler, la Vopseua Verde.

Spițerii s-au îngrijit și de dotarea farmaciilor cu vase pentru păstrarea medicamentelor, mojar, etc. Printre recipientele existente în farmaciile din acea epocă se numără și vasele de faianță aduse din Damasc, apoi din Italia. Primele vase erau atât de scumpe, încât serveau numai la decorarea farmaciei.

Când, pornind de la Faenza (Italia), tehnica fabricării faianței s-a încetățenit și în alte țări, vasele din acest material au devenit mai accesibile, servind și pentru păstrarea produselor farmaceutice.

În secolul al XVIII-lea apar vasele de porțelan mai puțin variate ca formă și decorație.

Totuși unele dintre aceste vase erau adevărate opere de artă, multe dintre ele supraviețuind până în zilele noastre.

Înființarea, după 1850, a unui șir de școli medicale de grad tot mai înalt, culminând cu deschiderea în 1869, a Facultății de medicină din București, a pus premisele unei creșteri rapide a personalului sanitar calificat.

Bibliografie

1. x x x Arhivele Statului, București. Fondurile: *Agia Bucureștilor, Vornicia din lăuntru, Interne, Obșteasca epitropie, Visteria, Mitropolie, Logofeția pricinilor bisericesti.*
2. G.Barbu, *Arta vindecării în Bucureștii de odinioară*, Ed. științifică, București, 1947

3. P.Gh. Samarian, *O veche monografie sanitară a Munteniei, Topografia Țării Românești de dr. C.Caracas*, București, 1937.
4. P.Gh. Samarian, *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, vol. III, București, 1939.
5. x x x *Învățământul medical și farmaceutic din București. De la începuturi până în prezent*, Ed. Institutul de medicină și farmacie, București, 1963.
6. I. Felix, *Istoria igienei la începutul secolului al XIX-lea și starea ei la începutul secolului al XX-lea*, partea I, București, 1901.
7. A.D.Xenopol, *Nicolae Kretzulescu, viața și faptele lui*, București, 1915.
8. x x x *Istoria orașului București*, vol. I, București, 1965.
9. Al. G. Gălășescu, *Eforia spitalelor civile din București*, București, 1899.
10. V. Gomoiu, *Din istoria medicinei și a învățământului medical în România înainte de 1870*, București, 1923.
11. I.Vintilescu, *Învățământul farmaceutic în România*, București, 1942.
12. G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594-1821)*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1961.
13. N.Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921.
14. x x x *Din istoria medicinei românești și universale*, București, 1962.
15. I.C. Filitti, *Principatele Române de la 1828 la 1834*, București, 1934.
16. Hurmuzachi, vol.X, XX.
17. Popescu – Lumină, *Bucureștii din trecut și de astăzi*, București, 1935
18. x x x *Din tradițiile medicinei și ale educației sanitare*, Ed. Medicală, București, 1978.
19. Paul Cernovodeanu, *Istoria Bucureștilor prin călători străini*, vol. I-II, manuscris, M.M.B.

SUMMARY

Barbers and Drugists in the Bucharest of Yore

Important changes took place the sanitary organization and in the field of sanitary assistance, within the new conditions generated by the development of towns and fairs, due to the increase of commercial exchanges, starting with the 18th century. At the same time, the necessity appeared of fighting cholera, plague, epidemics. An important stage in the development of health protection was represented by the organization of the sanitary service of the Capital, in 1816, which meant the first form of sanitary organization in Bucharest. The foundation of medical training institutions was necessary, meant to form the medical personnel at a national level. During the 18th century, the barbers were in charge with curing the diseased, applying treatments, maintaining the cleanliness. For centuries, a corporation of barber surgeons has been functioning alongside with that of the doctors' and under their survey, due to the tradition which was maintained up to the modern epoch. Barbers were, thus, supposed to get used to their status of auxiliary servants of Hypocrates.